

Izkoriščanje obubožanih

Ko je lani izšel predpis, ki naj bi vnesel malo več reda in odgovornosti v politiko uvoza tekstila in je bil sklenjen sporazum med tekstilci in trgovino glede uvoza, je kazalo, da bo vsaj kaosa konec. Glede plasmana lastnega blaga na domačem trgu so se tekstilcem kljub še vedno močnemu uvozu le obetali svetlejši dnevi. Tudi trgovci ne bodo mogli več tako samovoljno izkoriščati proizvajalcev, so optimistično prerokovali tekstilci.

Pa se je pooblašilo še preden se je dodobra zvedrilo. Sporazum glede uvoza je bil kratkoma izigran (že do začetka junija je bila presežena dogovorjena vrednost uvoza za leto 1969 v višini 35,5 milijona dolarjev — koliko ga še bo do konca leta?!), mnogi trgovci pa so še bolj pritisnili na tekstilno industrijo s sredstvi in metodami, ki bolj spominjajo na cehovsko izkoriščanje kot pa na poslovanje v mejah najosnovnejše poslovne morale.

Postalo je nekaj povsem normalnega, da je vstopnica blaga za prodor na trg predvsem prodajna bonifikacija, ki jo je proizvajalec pripraviljen dati kupcu; modnost artikla in kvaliteta ki bi nedvomno ustrezala potrošniku, pa sta drugotnega pomena. Tako se dogaja, da nekateri trgovci skozi svoje zasluge diktirajo končnemu potrošniku izbor artiklov. Proizvajalci tako razočarani ugotavljajo, da lepi, moderni artikli »ne gredo«, potrošniki pa godrnjajo, da jih tekstilci proizvajajo samo za sejme in razstave, a da jih v trgovini ni.

Tudi izkoriščanje skozi bonifikacije (rabati, superrabati, skonti, riziki) ni edina oblika izsiljevanja. Mnogim kupcem moramo poleg tega prodajati na nenormalno dolge plačilne roke, ki jih še zamujajo in bog ne da, da bi jim zato zaračunali zamudne obresti ali jih celo tožili. Tako jih brezobrestno kreditiramo, medtem ko sami plačujemo našim dobaviteljem tudi do 12 % zamudne obresti. Po dolgih mesecih plačilnih zamud so se nemalokateri pripravljali pogovarjati o plačilu le ob pristanju skonta! In to potem, ko so dolgo obračali naš denar in ga uporabljali med drugim tudi za uvoz tekstila.

In za konec še krona vsemu. Ko je v starih dobrih časih trgovec kupil blago, ga je lahko vrnil samo v primeru sleparije in skritih napak, sicer mu še na misel ni padlo, da bi ga vrnil, pa če mu je šlo izpod rok ali ne. Poslovna morala in stanovska čast mu tega nista dovoljevali. Moderni trgovci s tekstilom pa so v tem veliko svobodnejši: če blago ne gre, se ga enostavno vrne proizvajalcu, pa čeprav je bilo izdelano po njegovem posebnem naročilu. Človek bi jim... toda ne, obvladati se je treba, sicer ti bo Veliki Trgovec zaprl vrata. Na svetu so pač vedno dvojni ljudje: gospodujoči in ponižni. Žal, tudi v socializmu.

Ljudi, ki bi lahko naredili vsaj najosnovnejši red v tej zmešnjavi, očitno ne boli glava. Tekstilce, slovenske sindikate in zbornico pa verjetno že boljše grla od protestov, predlogov in opozarjanj. Laježa je veliko, a karavana gre mirno dalje.

G. S.

IZ VSEBINE:

- Str. 2 Sklepi organov upravljanja
- Str. 3 Zakaj ne alkohola v okrepčevalnico
- Str. 5 Poletna moda
- Str. 6 Vsega po malem za vse

Kako je s prodajo?

Vprašanje, ki ga najpogosteje slišimo v kolektivu, je: kako poteka prodaja naših izdelkov? V sedanjih tržnih razmerah je to tudi vse težja naloga. Ponudba je velika. Uvoz še vedno močan, tako se težave še vedno nadaljujejo. Da bi člane kolektiva ponovno malo bliže seznanili s to problematiko, smo se obrnili do vodje prodajnega sektorja Edvarda Krašna in mu zastavili nekaj vprašanj:

Kako gre s prodajo tkanin in preje v zadnjih mesecih?

Ne bi mogel reči, da je prodaja tkanin v zadnjih mesecih ugodna, niti da je kritična. Predvidevali smo sicer večjo realizacijo tiskanic na domačem tržišču, ki se pa žal ni izpolnila. Vzrok za to je bil povečan uvoz tkanin tega žanra, splošna nelikvidnost našega gospodarstva in nekoliko naše preoptimistično predvidevanje.

Manj problema je z realizacijo Texona, ki še vedno gre in preostalih cenejših, posebno vseh flanelastih tkanin.

Povpraševanje po tkaninah za izvoz je še vedno zelo veliko, vendar za povečan izvoz nismo zainteresirani, dokler so izvozne cene naših tkanin na svetovnem tržišču 20—30 % pod našo lastno ceno. Izvoz je za nas interesanten le v tolikšni meri, da ustvarimo dovolj deviz za nabavo potrebnih surovin in drugega reprodukcijskega materiala.

S prodajo preje je mnogo manj problemov, saj je ta zelo interesantna, tako za domače tržišče kot tudi za izvoz. V letošnjem letu smo se odločili za večji izvoz preje na račun surovin tkanin, ker so cene preje na svetovnem tržišču za nas ugodnejše v primerjavi s cenami surovin tkanin.

S kakšnimi težavami se srečujete ob prodaji naših tkanin?

Težave, s katerimi se srečujemo ob prodaji naših tkanin, niso samo naše, temveč celotne jugoslovanske tekstilne industrije. Splošno znano dejstvo je, da je jugoslovanska tekstilna industrija za domače potrebe (glede na še vedno nizko potrošnjo na prebivalca) predimenzionirana in se kljub temu uvoz tekstila iz leta v leto povečuje. Če pa primerjamo potrošnjo tekstila na prebivalca v Jugoslaviji s potrošnjo tkanin na prebivalca v drugih evropskih državah, ugotovimo da smo še krepko pod evropskim povprečjem.

Jasno je torej, da se pri nizki potrošnji tkanin in zato sorazmerno visoki proizvodnji in dodatnem uvozu pojavljajo težave pri plasiranju tkanin. Ob tej veliki ponudbi tkanin se posredniki odločajo za tiste tkanine, pri katerih imajo boljše zasluge. Naši predpisi namreč točno določajo trgovsko maržo za domače blago, medtem ko se marža za uvoženo blago prosto formira in omogoča posrednikom večje zasluge.

Zaradi take situacije na tržišču so postali posredniki zahtevnejši in izsiljujejo od proizvajalcev dodatne bonitete, tako glede kreditiranja prodanega blaga, višjih rabatov in celo denarnih sredstev za gradnjo blagovnic — drugih trgovskih objektov. V tej močni konkurenci uspeva boljše tisti proizvajalec, ki je finančno močnejši in lahko v večji meri nudi te bonitete in si tako že zagotovi plasiranje svojih proizvodov. Vsi drugi šibkejši proizvajalci, pa se bomo morali še naprej boriti za plasman svojih proizvodov, dokler se sedanja situacija na tržišču ne spremeni.

Kaj vse vpliva na uspešnost sklepanja kupčij?

Na to vprašanje sem že delno odgovoril na prejšnje vprašanje, vendar bom skušal sedaj še podrobneje pojasniti.

Kupci se pri nabavljanju tkanin ne zanimajo več prvenstveno za tkanine, temveč za pogoje — kondicije, pod katerimi bodo tkanine nabavili in seveda pri njih zaslužili. Nemalokrat se nam je na zadnjih sejmih pripetilo, da so kupci spraševali samo po kondicijah ali po kondicijah prej, predno so si sploh ogledali naše kolekcije in novosti.

Z novim letom smo naše kondicije nekoliko popravili v korist kupcev in jih poslali vsem našim dosedanjim odjemalcem. Ob obisku potnikov pri nekaterih naših dosedanjih kupcih, pa so jim ti izjavili, da jim naše kondicije ne zadostujejo več ter zato nismo več na seznamu njihovih dobaviteljev, dokler naših pogojev ne prilagodimo njihovim predlogom.

Menite, da naš proizvodni program ustreza povpraševanju potrošnikov in trgovine?

Sam proizvodni program nam pri opisanem stanju na tržišču in odnosu kupcev, tudi če zajema modne in kvalitetne tkanine, še ni garancija za uspeh. Vendar pa je le res, da obstajajo na tržišču še deficitarne visokokvalitetne tkanine iz bombaža in raznih mešanic bombaža in sintetične, katerih pa na naših zastarelih strojih nismo sposobni izdelati. Trenutno je na tržišču povpraševanje po enobarvnih gladkih tkaninah za ženske obleke v raznih kvalitetah, katerih pa žal ne moremo ponuditi tržišču. Ravno ti tiskani artikli prenesejo višjo ceno in jih je tudi v trgovini mnogo lažje plasirati. Pri sestavi našega proizvodnega programa za leto 1969 smo morali zato nujno kombinirati povpraševanje na tržišču z naštetimi proizvodnimi sposobnostmi.

Odsotnosti z dela naraščajo

Občasne kontrole delavcev, ki so na bolovanju

Eden najpomembnejših osebnih činiteljev proizvodnje je vsekakor nepredvidena odsotnost delavca z delovnega mesta. Prav ta skupina medicinsko in psiho-socialno pogojene odsotnosti z dela povzroča v naši dnevni proizvodnji največ zapletljajev v zvezi z nepredvidenimi nadomeščanji delavcev, ki zaradi teh vzrokov izostajajo z dela. Prav zato je delavski svet na svoji zadnji seji posvetil tej problematiki posebno pozornost, ko je obravnaval analizo odsotnosti z dela zaradi bolezni v letu 1968. Podatki o odsotnosti z dela zaradi bolezni v zadnjem letu kažejo precejšnje povečanje. Enostavna primerjava nam pove, da je bilo v lanskem letu v podjetju izgubljenih zaradi bolezenskih izostankov z dela do 30 dni povprečno 8 delovnih dni na zaposlenega, da je bilo zaradi odsotnosti nad 30 dni izgubljeno po 2 dneva na delavca, zaradi porodniških dopustov po 10 dni na zaposlenega, skupno torej povprečno po 20 dni na delavca zaradi tovrstnih izostankov. To je izredno veliko, če to odsotnost primerjamo z odsotnostjo zaradi letnih dopustov, ki trajajo v letnem povprečju le 15 dni na enega zaposlenega. Priznati moramo, da smo imeli prav zaradi prve skupine odsotnosti ogromno težav za pokrivanje nepredvidenih izostankov na delovnih mestih in s tem v zvezi proizvodne izpade in izgubo dohodka. Finančni kazalci sicer ne prikazujejo pomembnih direktnih stroškov, teh je bilo skupno le 9,8 milijonov S dinarjev, kar je za 2,2 milijona dinarjev nad planiranimi stroški.

(Nadaljevanje na 3. strani)

SKLEPI ORGANOV UPRAVLJANJA

V aprilu, maju in juniju je imel delavski svet 2 seji, na katerih je obravnaval 14 točk dnevnega reda in sprejel 19 sklepov.

Upravni odbor je imel v tem času 5 sej, na dnevnem redu je obravnaval 17 točk, sprejel pa je 12 sklepov.

Delavski svet

5. seja dne 2. 6. 1969.

Delavski svet je sklenil, da se takoj izplačajo sredstva 10 % povečanja osebnih dohodkov, in sicer za nazaj od 1. 1. 1969 dalje.

Namesto realizacije sklepa o povečanju osebnih dohodkov vodilnim strokovnim delavcem, ki ga je delavski svet sprejel v lanskem maju, je tokrat delavski svet sprejel predlog, da se osebni dohodki 14 strokovnim delavcem v podjetju vežejo na dosežen dohodek podjetja. Takšen način nagrajevanja velja od 1. 5. 1969 dalje.

Zaradi kritičnih najnižjih osebnih dohodkov podjetja je delavski svet sklenil določiti minimalni osebni dohodek 50.000 S din, ne glede na število točk, s katerim je ocenjeno posamezno delovno mesto.

Sprejet je bil tudi sklep, da se izdela nov način nagrajevanja po sistemu analitične ocene delovnih mest in vezave višine osebnih dohodkov delavcev na čimvečjem številu delovnih mest na uspehe pri delu (količina, kvaliteta, zaloge blaga, ustvarjeni dohodi ipd.).

Delavski svet se je odločil za oročitve nadaljnjih 20 milj. S din sredstev za stanovanjsko izgradnjo. Sredstva so bila oročena pri Kreditni banki in hranilnici, Nova Gorica, v obliki stanovanjskega varčevanja z depozitima rokama 10 in 15 let. Po 10 mesecih od oročitve posameznega zneska si podjetje zagotovi kredit banke v višini 175 % od oročenih sredstev.

Glede na položaj na tržišču, ko posamezni kupci še vedno postavljajo pogoje za nakup blaga proizvajalcev, je bil vodja prodajnega sektorja pooblaščen, da v posameznih primerih odstopi od splošnih prodajnih in plačilnih pogojev, če ugotovi, da je takšna odločitev za podjetje ugodnejša, kot vztrajanje pri sprejetih splošnih pogojih. O takšnih odstopanjih mora sproti poročati upravnemu odboru.

Za ureditev preostalega dela parkirnega prostora pred tovarno so bila odobrena sredstva v višini 500.000 S din. Pri tem pa je delavski svet izrazil pripravljenost prispevati še

določen znesek za ureditev pločnika ob Tovarniški cesti vse do tovarne, če bi se za takšno skupno akcijo odločili tudi podjetji Mlinotest in Fructal.

Zaradi izrabljenosti privezovalnega stroja oziroma zastarelosti stiskalnice za odpadke je delavski svet sklenil nabaviti nov privezovalni stroj iz uvoza (Vzhodna Nemčija) ter novo stiskalnico domače proizvodnje. Cena privezovalnega stroja je 4.380.000 S din, cena stiskalnice pa 1.642.800 S din.

6. seja dne 2 7. 1969.

V zvezi z ustavnimi amandmaji (spremembe in dopolnitve), ki se nanašajo na organizacijo in volitve organov upravljanja v delovnih organizacijah, je delavski svet sprejel statutarni sklep, da se do sprejema nove organizacije organov upravljanja in izvolitve novih organov vsem sedanjim organom upravljanja podaljša mandat za nedoločen čas, največ pa do 30. aprila 1970. O vsebini in pomenu ustavnih amandmajev smo pisali v zadnji številki našega lista.

Ker se dva člana delavskega sveta iz EE predilnice sploh ne udeležujeta sej delavskega sveta in je enemu članu iz EE uprava zaradi odhoda iz podjetja prenehal mandat, se je praktično število članov DS zmanjšalo na 16, zato je delavski svet v tej zvezi sprejel dva sklepa. S prvim je razpisal nadomestne volitve v EE upravo za člana, ki je prenehal delati v podjetju, z drugim sklepom pa je sklenil predlagati svetu EE predilnice, da začne postopek za odpoklic obeh članov DS iz predilnice in v primeru, da bosta odpoklicana, sklenil razpisati nadomestne volitve.

Po poročilu o vzrokih bolezenskih izostankov z dela v letu 1968., ki ga je delavskemu svetu podala zdravnična obratna ambulanta, je delavski svet v celoti sprejel to poročilo in hkrati s tem nekaj stališč oziroma preventivnih ukrepov za zmanjšanje bolezenskih izostankov. O tem pišemo podrobneje v posebnem sestavku.

Delavski svet ni sprejel predloga komisije za varstvo delovnih dolžnosti za izključitev Milana Marca in Petra Marca iz delovne skupnosti, se je pa soglasno izrekel, da pomenijo njuna dejanja tako hude kršitve delovnih dolžnosti, da je komisija ravnala prav, ko se je odločila predlagati izključitev.

Čeprav se delavski svet ni odločil za izključitev, se je izrecno izrekel za to, da je treba v prihodnje strože ukrepati in za take kršitve delavce izključevati iz delovne skupnosti. Izrekel jima je zadnji javen opomin, s tem da je komisija dolžna ob najmanjši kršitvi delovnih dolžnosti enega ali drugega delavca predlagati delavskemu svetu za izključitev.

Zaradi premajhne moči in dotrajanosti sedanjih elektromotorjev za pogon prstančnih strojev je bil sprejet sklep o nabavi še 45 novih elektromotorjev, medtem ko smo jih 35 že zamenjali. Skupna vrednost te nabave znaša 5.692.500 S din. Stari elektromotorji bodo prodani na licitaciji najboljšim ponudnikom.

Upravni odbor

16. seja dne 26. 4. 1969.

UO je razpravljal o prijavi edinega kandidata na razpis prostega delovnega mesta vodje splošnega sektorja, vendar je sklenil, da se kandidat ne sprejme na delo, ker že ves čas po vojni živi v tujini in se ne ukvarja z jugoslovanskim pravom.

Zavržen je bil ugovor delavke ZZ proti odločbi o prenehanju dela za določen čas. Za to delavko se je namreč pozneje ugotovilo, da že ob nastopu dela ni izpolnjevala pogojev za delo v treh izmenah.

Za namestnika direktorja v času njegove odsotnosti zaradi odhoda na letni dopust je bil določen vodja tehničnega sektorja Janez Dolinar.

17. seja 29. 5. 1969.

Na tej seji je upravni odbor razpravljal o predlogih strokovnega kolegija za povečanje osebnih dohodkov, določitvi minimalnega osebnega dohodka v podjetju in izvedbi novega načina nagrajevanja, o čemer je sprejel 4 sklepe in jih sklenil predlagati v dokončni sprejem delavskemu svetu. Te je delavski svet sprejel in o njih pišemo med sklepi delavskega sveta.

18. seja 24. 6. 1969.

UO je odobril dve službeni potovanji, in sicer direktorju podjetja ter strokovnemu delavcu Dušanu Goltesu v Italijo, zaradi izbora umetnega usnja in možnosti nabave novega stroja; vodji tehničnega sektorja in vodji EE oplemetilnice pa v ZR Nemčijo glede istega vprašanja. Vodji tiskarne pa je bila odobrena 14-dnevna strokovna praksa v firmi CIBA na povabilo te firme.

Na tej seji je UO sklenil predlagati DS, da podaljša mandat sedanjim organom upravljanja.

19. seja 2. 7. 1969.

Na tej seji je UO obravnaval ugovore štirih mojstrov iz EE tkalnice proti odločbam o izreku opomina zaradi kršitve delovnih dolžnosti, ki naj bi jih zakrivil s tem, da niso pravilno ravnali v odnosu do tkalk, ki januarja letos zaradi nezadovoljstva z nekaterimi ukrepi delavskega sveta, niso prišle pravočasno na delo. UO je ugodno rešil njihov ugovor, ker je menil, da ne razpolaga z dovolj dokazi, da so mojstri vedeli za dogovarjanje tkalk in to, da so se zaradi dogovora ob 22., ko bi morale iti na delo, začasno zbrale pred vhodom v tovarno.

Tudi tekstilci se vse bolj motorizirajo zato smo morali razširiti in preurediti parkirni prostor

V zadnjem času se je med člani kolektiva še povečalo zanimanje za najemanje kreditov za stanovanjsko izgradnjo, kar potrjuje tudi precejšnje število vloženih prošelj za odobritev stanovanjskih kreditov. Zato dajemo v tem kratkem sestavku pregled teh sredstev glede na višino in čas, ko bodo na razpolago.

Kot je znano, podjetje že drugo leto oroča sredstva za stanovanjsko izgradnjo pri Kreditni banki in hranilnici Nova Gorica v obliki stanovanjskega varčevanja. Ugodnost, ki ga daje takšno varčevanje je v tem, da pridobi podjetje po preteku določenega časa pravico do kredita v večjem znesku kot znašajo vložena sredstva.

Podjetje je doslej oročilo 10 milj. S din za dobo 10 let in 10 milj. S din na dobo 20 let. Po zadnjih sklepih delavskega sveta (5. seja 2. 6. 1969) pa bo podjetje do konca tega leta oročilo še 20 milj. S din, in sicer spet 10. milj. S din na 10 let in 10 milj. S din na 20 let.

Glede na to sedaj sklenjene pogodbe o stanovanjskem varčevanju bo podjetje v nasled-

Sredstva za stanovanja

njem letu razpolagalo z naslednjimi zneski odobrenih bančnih kreditov:

- januarja 20 milj. S din
 - aprila 20 milj. S din
 - maja 17,5 milj. S din in
 - avgusta 17,5 milj. S din in
- skupaj torej 75 milj. S din.

Ta sredstva lahko podjetje uporabi za lastno stanovanjsko izgradnjo, oziroma za nakup stanovanj, ali pa jih nameni za odobranje kreditov posameznim delavcem; lahko pa se seveda sredstva uporabijo delno v prvi, delno pa v drugi obliki.

Velja še pripomniti, da daje banka kredite na toliko časa, na kolikor podjetje oroča posamezne zneske pri njej (to je v našem primeru na 10 in 20 let), po preteku tega časa pa vrne

KOLIKO IN KDAJ?

posamezne vložene zneske z 1 % obrestmi na leto.

Da bi lahko delavci že vnaprej računali s kakšnimi sredstvi razpolagajo, se bo podjetje skušalo čimprej odločiti za obliko izrabe teh sredstev. Če se odločimo za kreditiranje individualne stanovanjske izgradnje, je treba čimprej objaviti razpis za odobranje kreditov in te kredite tudi odobriti. Seveda pa je treba prej sprejeti pogoje, pod katerimi se bodo takšni krediti odobraval (obrestna mera, kreditni rok, posledice v primeru prenehanja delovnega razmerja idr.). Taki pogoji se praviloma sprejemajo v obliki posebnega pravilnika, ki ureja celotno stanovanjsko problematiko podjetja. Ker pa takšnega pravilnika še nimamo izdelanega, bi prišel v poštev tudi posebni sklep delavskega sveta.

G. S.

Premeščanje delovnih invalidov

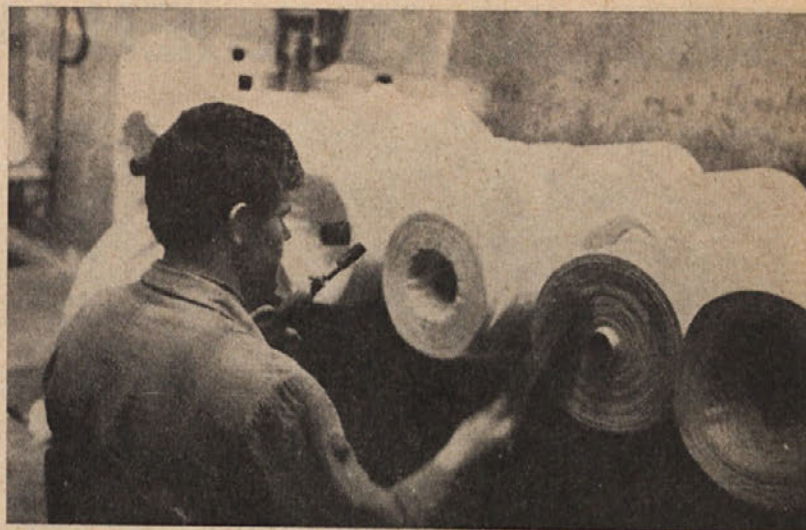
Povečano število delovnih invalidov v zadnjem letu, še posebej po zadnjem periodičnem pregledu sluha delavcev tkalnice, kaže na problem, ki mu moramo posvečati vse večjo skrb in razumevanje. Vrsta težav, ki se porode ob dejstvu, da moramo premestiti delavca, ki je delal na določenem delovnem mestu vrsto let, narekujejo, da je že sprajni čas, da pristopimo k reševanju tovrstnih primerov najsistematičneje. Zato bo kadrovska služba predlagala delavskemu svetu podjetja, da bo le-ta imenoval komisijo za določitev delovnih mest za namestitve delovnih invalidov. Ze samo ime komisije nam jasno pove, kaj je naloga in namen te komisije. Da pa bo delo komisije čimbolj usklajeno in enotno, bomo pripravili hkrati tudi predlog seznama delovnih mest (kot prilogo aktu o sistemizaciji delovnih mest v podjetju), na katera bomo lahko v bodoče premeščali le delavce s priznanim statusom invalidov. Sprejetje tega akta je utemeljeno s tem, da število invalidov III. kategorije invalidnosti vztrajno raste z višanjem delovne dobe delavcev na delovnih mestih, ki so izpostavljena delovanju škodljivih vplivov delovnega okolja in bi bilo reševanje njihovega statusa le na osnovi dobrohotnih dogovorov med obratovodji posebno v zapletenejših primerih neuspešno. Za ponazoritev problema naj povemo, da smo imeli samo v prvi polovici letošnjega leta v podjetju 11 predlogov za oceno invalidnosti na invalidski komisiji. Sedaj je evidentiranih v podjetju 26 delavcev s priznanim statusom invalida. Od teh je 1 vojni invalid, 2 invalida II. kategorije in 23 invalidov III. kategorije invalidnosti.

Ze na začetku, ko predlagamo tovrstno rešitev, moramo povedati, da bo tudi delo komisije oteženo, ker je v našem podjetju večina delovnih mest, na katerih se opravlja delo pretežno stoje in hkrati v ropotu; nadalje se zahteva precejšnja stopnja senzoričnega in fizičnega napora, kar pa je v neposredni povezavi prav s številčnostjo okvar sluha, vida, nog, hrbtenice ipd. Gre pa še za druge težave; n. pr. delavcem, ki imajo le formalno kvalifikacijo, pridobljeno na osnovi prakse na določenem delovnem mestu, strokovne oziroma šolske izobrazbe pa nimajo, je potem še težje poiskati tudi drugo ustrezno delovno mesto enake kvalifikacije.

Na osnovi vsega tega je jasno, da bo tudi vnaprej, pa čeprav bo delo »komisijsko«, še vedno zelo odgovorno premeščati invalide glede na njihove preostale delovne sposobnosti in zahteve predlaganih delovnih mest.

E.K.

Proč z odvečnimi nitkami
— smodlec pri delu

Zakaj ne alkohola v okrepčevalnico?

Menda vsaka pomlad prinese na dan vprašanje delavcev, zakaj se v okrepčevalnici podjetja ne prodaja tudi pivo. Ker se vprašanje res vztrajno ponavlja, smatram, da mu je vredno posvetiti krajše razmišljanje.

Ze takoj na začetku je treba poudariti, da je alkohol škodljiv vpliv na varnost pri delu

in na kvaliteto dela, ker deluje kot strup na človekov živčni sistem in znižuje splošno odpornost organizma. Razen tega pa zelo nevarno poveča delovanje nekaterih drugih strupov na človeka — umetnih gnojil (pri vsakršni uporabi umetnih gnojil je skrajno nevarno uživanje tudi manjših količin alkohola), nekaterih organskih topil in podobno.

Stari način dela je zahteval od delavca predvsem telesno moč, danes pa se ustvarja z mehanizacijo in racionalizacijo dela vse hujši duševni napor in obremenitev živčnega sistema. Zato varnost pri delu zahteva, da se delavec izogiba vsemu, kar lahko okvari njegova čutila in živčni sistem — in prav v tem primeru deluje alkohol najbolj škodljivo.

Od okvar čutil bi omenil zlasti okvare vida že pri manjših koncentracijah alkohola v krvi (predvsem se zmanjša občutek globinskega gledanja). Se nevarnejše pa so okvare celotnega živčnega sistema, podaljšanje reakcijskega časa pri refleksih, motnje delovanja aparata za ravnotežje. Značilno je, da že po zaužitvi manjših količin alkohola človek zelo precenjuje svoje sposobnosti in podcenjuje nevarnosti. Če ti dve dejstvi povežemo še s počasnejšim reagiranjem zaradi podaljšanja reakcijskega časa, nam je razumljivo, zakaj prihaja že pri nižjih koncentracijah alkohola do pogostih nesreč pri delu in v prometu.

Naj pri tem izven vprašanja dovolitve prodaje piva v okrepčevalnici opozorim tudi na posledice dolgotrajnega uživanja alkohola. Te se kažejo v propadanju človekove duševnosti: alkoholik je brezobziren do drugih ljudi in do svoje družine, do dela ne čuti prave odgovornosti (ga zamuja, opravlja malomarno in površno) in mu je glavni cilj življenja v tem, da ima dovolj pijače. Razen tega pa kronični alkoholiki trpijo zaradi okvar jeter in prebavil ter zaradi nepopravljivih okvar živcev.

Mislím, da je že po tem kratkem opisu vpliva alkohola na človeka, njegovo zdravje in delovno sposobnost, jasno, zakaj so v pravih podjetjih zahteva, da mora prihajati delavec na delo trezen in da je prepovedano prinašati v podjetje kakršnekoli alkoholne pijače. M. S.

Hitrejša obveščanje o sklepih DS in UO

Na zadnji seji upravnega odbora je padla kritična pripomba, češ da člani delovne skupnosti niso sproti seznanjeni zlasti s sklepi delavskega sveta.

Ko je Tekstilec izhajal redno vsak mesec, ni bilo nobene kritike na račun obveščanja o delu organov upravljanja. To še toliko bolj, ker se skoraj vsi predlogi sklepov DS pred sejo objavljajo z ustrezno obrazložitvijo na oglasnih deskah. Z objavo sprejetih sklepov v našem listu so lahko člani kolektiva tudi primerjali predlog sklepa in že sprejeti sklep. Ob rednejšem izhajanju Tekstilca je to veliko težje, zato bomo v prihodnje objavljali sklepe DS tudi na oglasnih deskah po vsakokratni seji. Prav tako bomo objavljali tudi važnejše sklepe UO in svetov.

Odsotnosti z dela naraščajo

(Nadaljevanje s 1. strani)

Vendar pa moramo ob tem upoštevati to, da predstavlja vsak nepredviden izgubljeni delovni dan dejansko izpad 4.600 S din dohodka.

Člani delavskega sveta so na osnovi same analize odsotnosti z dela in razprave o sami problematiki povečanih odsotnosti sprejeli naslednja sklepa, ki sta v tej situaciji nujna kot preventivna ukrepa:

- da se začne dosledno upoštevati že sprejeti pravilnik o nadomestilih za bolezenske izostanke do 30 dni, posebno glede zadržanosti z dela zaradi negovanja obolelega družinskega člana. Delavec, za katerega se bo ugotovilo, da je dal neresnično izjavo, da nima nikogar, ki bi lahko negoval obolelega družinskega člana, bo odgovoren zaradi kršitve delovnih dolžnosti po pravilniku o delovnih razmerjih;
- da se morajo zadolžiti določeni delavci, ki bodo v sodelovanju z obratno ambulanto opravljali občasne kontrole delavcev, ki so na bolovanju.

E. K.

Vrste tkanin

(3. nadaljevanje)

Nadaljujemo opis vrst tkanin, ki jih uporabljamo za obleke in bluže:

Matlase ali svileni barhent je polsvileno, v atlasu tkano tiskano blago za ženske domače halje. Lična stran (osnovni efekt) je gladka svilena površina, hrbtna stran pa je votkov efekt z bombažnim votkom ali votkom iz rejonskega prediva, ki je kosmaten.

Širina tkanine je 80 do 100 cm.

Preja v osnovi je rejon, v votku pa bombažna ali rejonska preja Nm 20.

Izvirni »matelasse« je v pikeju tkana tkanina z reljefno mehurčasto površino ter kosmateno hrbtno stranjo.

Krep je tkanina z valovito ali zrnčasto površino, ki jo dobimo z vezavo ali s krep prejo. Krepi so: volneni, bombažni, iz reiona ter izdelani v najrazličnejših kvalitetah; razlikujejo se tudi po namenu in imajo različna imena:

Krepdešin je tkanina, tkana iz naravne svile ali reiona, enobarvna pa tudi potiskana, tkana

v platneni vezavi ali z izmenično levo in desno vito krep prejo.

Krep žoržet je zelo porozna lahka tkanina iz reiona ali naravne svile, z ostrim otipom, tkana v platneni vezavi in s krep prejo. Tkanina je enobarvna, večkrat potiskana z majhnimi vzorci, in tkana tudi v kombinacijah z drugimi prejami. Uporablja se za ženske svečane obleke in bluže.

Krep maroken je težji od krep dežina in krep žoržeta in ima ripsast videz. Osnova je gostejša od votka v razmerju 2:1; votek je debelejša krep preja z menjavo vitja.

Krep romen je malo težji od krep žoržeta, tkan v panama vezavi; zato se imenuje tudi panama krep.

Krep gofre je blago z vtisnjenimi vzorčki krepa.

Krep šifon je bela in zrnčasta krep tkanina.

Svileni damast je po vezavi in po vzorcih podoben bombažnemu damastu, le da je trše apretiran; uporablja se za svečane ženske obleke, v močnejši in težji kvaliteti ter posebno apretiran pa za steznike. Širina tkanine je 95, 100 in 130 cm.

IZ ŽIVLJENJA KOLEKTIVA

Švilja komadov — delavka v oplemenitilnici

Nesreče pri delu

V zadnjih treh mesecih se je poškodovalo pri delu 6 delavcev, na poti na delo in z dela pa 3 delavci. Zanimivo je to, da je med poškodovanci kar 8 moških in le 1 ženska. Zaradi nesreč pri delu ter na poti na delo in z dela je po posameznih mesecih izgubljeno skupno naslednje število delovnih dni (v posamezno število izgubljenih delovnih dni so vštete tudi odsotnosti z dela, ki se nadaljujejo iz meseca v mesec): v aprilu skupno 30 delovnih dni, v maju 91 delovnih dni in v juniju 58 delovnih dni.

Nesreča v aprilu:

Delavec RK se je vračal z dela z motornim kolesom. Med vožnjo se je zaletel v motorista, ki je na-

enkrat pripeljal s stranske na glavno cesto. Pri padcu je dobil hujše telesne poškodbe. Do 30. junija je bil delavec odsoten z dela 52 delovnih dni, odsotnost pa še vedno traja.

V maju:

Delavec AK je z levo roko menjaval brzine na premazovalnem stroju in je medtem nekontrolirano potisnil komolec desne roke med lesene valje in si ga tako laže poškodoval. Vzrok za nezgodo je bila pomanjkljiva koordinacija gibov delavca in malomaren odnos do dela. Odsotnost z dela je trajala 11 delovnih dni.

Delavec VB je s pomočjo sodelavca zlagal blagovne valje drugega na drugega. Ko je bila skladovalnica že dovolj visoka, jima je eden od valjev zdrknul navzdol in delavcu VB potisnil roko ob ogrodje kalandra. Vzrok za nesrečo je bil pretežak valj, ki ga delavca sama nista mogla zadržati v določeni legi. Delo bi morali opravljati trije delavci. Odsotnost z dela je trajala 15 delovnih dni.

Delavec IP je bil naslonjen z roko na ogrodje sušilno-razpenjalnega stroja. Med obratovanjem stroja pa je popustila sklopka in sprostila revolversko napravo, ki se je sunkovito dvignila ter udarila delavca v roko. Vzrok za nezgodo je bil ta, da so vzdrževalci strojev premalo zatisnili sklopko. Odsotnost z dela je trajala 4 delovne dneve.

Delavec IK je obdeloval vijak na stružnici. Med struženjem mu je priletel ostružek v oko in mu ga poškodoval. Pri tovrstni obdelavi bi bil moral uporabljati zaščitna očala še posebej zato, ker je obdeloval material od katerega so močno odletavali ostružki. Odsotnost z dela je trajala 4 delovne dneve.

Delavec IK je med obratovanjem čistilnega stroja nameščal jermen na jermenico in medtem potisnil prst med jermenico in ogrodje stroja ter si ga tako poškodoval. Delavec ni spoštoval varstvenih predpisov, ker bi bil moral predhodno ustaviti stroj. Odsotnost z dela je trajala 23 delovnih dni.

Delavec RB si je poškodoval koleno pri padcu z motornega kolesa na poti na delo. Odsotnost z dela je trajala 11 delovnih dni.

V juniju:

Delavec MM je čistil sušilno-razpenjalni stroj. Med opravljanjem tega dela je stal približno 20 cm od tal na ogrodju stroja. Ko se je med delom premikal, je stopil tudi na prečni valjček. Pod delavčevo težo se je valjček premaknil, kar je bil tudi vzrok, da je delavec zgubil ravnotežje in padel vznak na betonska tla ter se udaril v glavo. Delavec bi moral biti previdnejši pri premikanju po ogrodju stroja. Odsotnost z dela je trajala do konca junija 12 delovnih dni in se še nadaljuje.

Delavka JT si je poškodovala prst, ko je imela še vedno roko med vrati, medtem ko je nepričakovano zaprl vrata avtobusa sopotnik. V mesecu juniju je trajala odsotnost z dela 2 delovna dneva in se v tem mesecu še nadaljuje.

Spomnimo se naših jubilarantov

Odslej vas bomo v vsaki naslednji številki našega lista spomnili na tiste delavce — jubilarante, ki v določenem mesecu praznujejo svojo deseto, petnajsto in letos prvič že tudi dvajseto obletnico dela v naši tovarni. Tako kot rojstna obletnica ne sme mimo nas tudi obletnica prvega vstopa mimo vratarja pred tolikimi leti. Naj bo torej naša pozornost namenjena vsakemu izmed njih prav v času, ko to svojo obletnico zares praznuje.

Do meseca julija letos je minilo že 15 let odkar delajo v podjetju naslednji delavci:

V EE tkalnica:

Marija Copič, v marcu
Dora Černigoj, v marcu
Alojzija Ergaver, v marcu
Ivanka Kompara, v marcu
Anica Vidic, v marcu
Silverija Nagode, v marcu

V EE pomožni obrati:
Anton Čermelj, v juliju

V EE oplemenitilnica:
Ivanka Kavčič, v juliju

V EE uprava
Ivo Bat, v marcu
Marjan Kalin, v februarju
Ivo Bratina, v februarju

10-letnico dela v podjetju so praznovali:

V EE tkalnica:

Ana Batič, v aprilu
Milka Curk II, v februarju
Draga Černigoj, v januarju
Marija Gruborović, v marcu
Stanislava Hrobat, v aprilu
Štefka Kranjc, v juniju
Marija Makovec I, v marcu
Milena Marc, v februarju

Darja Renar, v marcu
Aldo Starc, v juliju

V EE pomožni obrati:
Ivan Bolčina, v maju

V EE predilnica:
Dušan Koruza, v marcu

V EE uprava:
Slavka Božič, v juliju
Albert Valič, v maju

Vsem sodelavcem, ki so že praznovali, iskreno čestitamo!

Uredniški odbor

Prišli... odšli...

V času od 1. aprila do 30. junija 1969 so se zaposlili pri nas:

V aprilu:

Marija Bavčar, Nedica Bavčar, Anica Černigoj, Julijan Skupek, Lidija Slokar, Iva Spagnolo, Sonja Stokelj, Boris Strancar, Vilma Ušaj, in Cilka Vidmar.

V maju:

Danijela Ambrožič, Ljudmila Gulje, Lidija Kopačin, Magda Lahajnar, Marija Makovec, Cvetka Rijavec, Bernarda Skvarč, Jožka Tomažič in Marija Zvokelj.

V juniju:

Marija Ambrožič, Jožef Batič, Gabriella Bolčina, Magdalena Cigoj, Božena Kompara, Cvetka Kravos, Iva Milič, Dimitrije Stankovič in Valerija Tomažič.

... prenehali pa so v tem času delati:

V aprilu:

Koviljka Bolčina, Miroslav Lozar, Vladimir Pregelj, Marija Stres in Marta Volk.

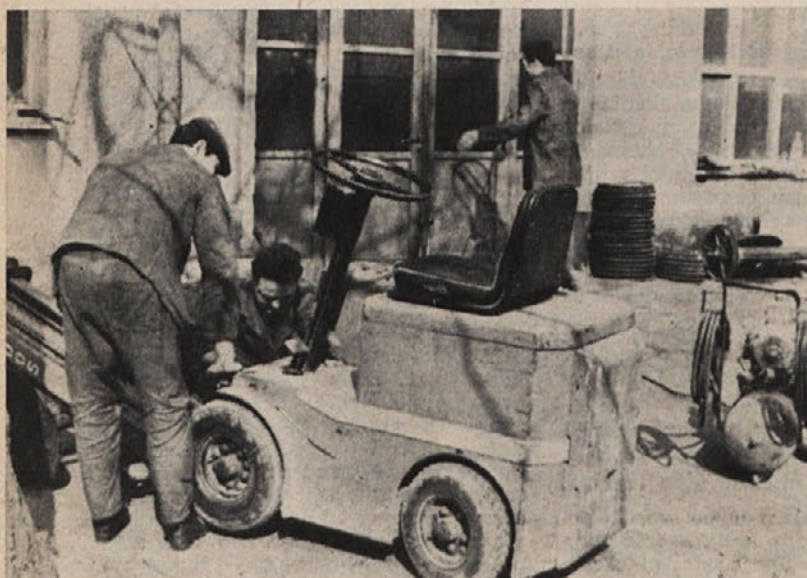
V maju:

Rozina Babič, Vera Čermelj, Tezija Hladnik, Silvana Kante, Slavko Koruza, Dušana Marc in Franjo Stopar.

V juniju:

Rado Benko, Silva Bovcon, Aleksandra Ergaver, Egon Ergaver, Bojana Golja, Emilija Ječič, Marta Kobal, Jolanda Krapež, Rafaela Krševan, Silva Lavrenčič, Zora Mermolja, Francka Puc, Vladimir Stibilj, Lidija Vodopivec in Alojz Zgavec.

Stanje zaposlenih na dan 30. junija 1969: 582 žena in 243 moških; skupaj 825 delavcev.

Lepo je, dokler vse teče, nevolja pa je tu, ko mu moramo postreči s popravilom

Razvoj položaja delavcev v svetu od l. 1919

Centralni odbor sindikata delavcev industrije in rudarstva Jugoslavije nam je poslal v objavo sestavek o razvoju položaja delavcev v svetu od 1919 leta naprej. Podatki so povzeti iz »Biltena« Mednarodne organizacije dela ob njeni 50-letnici. Zaradi zanimivosti objavljamo sestavek skoraj v celoti.

V zadnjih 50 letih se je prebivalstvo sveta praktično podvojilo. K temu povečanju za več kot polovico je prispevala predvsem Azija v kateri danes živi 55 % vsega človeštva. Ta dejstva, katerih socialnih, ekonomskih in političnih posledic se še ne da spoznati, so povzročila revolucijo vseh oblik življenja v svetu. Še leta 1920 je živelo na naši zemlji 1,9 milijarde ljudi, 1969. leta pa že 3,4 milijarde.

Celotno in aktivno prebivalstvo.

Stopnja rasti prebivalstva na zemlji, ki se je v zadnjih 50 letih podvojilo, ni enaka v vseh predelih. V Latinski Ameriki znaša n. pr. stopnja rasti 178 %, v Evropi pa samo 58 %. Udeležba Evropejcev v skupnem prebivalstvu zemlje je leta 1920 znašala še 17,5 %, leta 1966 pa se je zmanjšala na 13,4 %.

Srednja letna rast prebivalstva se pospešeno povečuje v vseh delih sveta. Ta stopnja je za obdobje 1920—1940 znašala 1,2 %, v obdobju 1950—1966 pa je narasla na 1,8 %. V slednjem obdobju se je povzpelo v Latinski Ameriki na 2,7 %, v Afriki na 2,2 %, v Aziji na 1,9 %, medtem ko je v Evropi znašala samo 0,8 %.

Predvidevanja kažejo, da bo povečanje števila prebivalstva v naslednjih desetletjih doseglo obseg demografske eksplozije, tako da bo, po sedanjem ritmu prirastka, leta 2000 živelo na zemlji več kot 6 milijard ljudi.

Aktivno prebivalstvo vsake dežele je odvisno od njegove starostne sestave, posebno pa od števila ljudi v starosti, ko so sposobni za delo. Neaktivnega prebivalstva ni več kot dve tretjini skupnega števila ljudi, pri čemer so občutne variacije od panoge do panoge (šolstvo, upoko-jenci, udeležba žensk). Leta 1960 je bilo aktivnega prebivalstva 1,3 milijarde ljudi, kar pomeni 53 % celotnega prebivalstva. Razporeditev aktivnega prebivalstva po gospodarskih panogah (kmetijstvo, industrija, storitve), kaže na zelo velike razlike ne le med kontinenti, ampak tudi med razvitimi deželami. Ugotavlja se, da še vedno dela v kmetijstvu več kot polovica

vsega aktivnega prebivalstva sveta, čeprav se je število zaposlenih v tej panogi v industrijsko razvitih deželah znatno zmanjšalo (v Veliki Britaniji se n. pr. bavi s kmetijstvom le 4 % prebivalstva).

Zaposlenost.

O razvoju zaposlenosti ni na razpolago veliko statističnih podatkov. Predvsem pa jih je tudi težko primerjati zaradi razlik v metodah, ki se uporabljajo.

V obdobju po prvi svetovni vojni do ekonomske krize, ki se je začela leta 1929, se je število zaposlenih relativno malo povečalo. Ta kriza se je pokazala tudi v močnem padcu indeksa zaposlenih. V predelovalni industriji je padec dosegel: v ZDA 35 %, na Poljskem 38 % v Nemčiji pa 40 %.

Za obdobje druge svetovne vojne in časa neposredno po njej v glavnem ni na razpolago pomembnejših statističnih podatkov.

V letu 1948 je zaposlenost v predelovalni industriji v večjem obsegu preseгла nivo iz leta 1937 (v ZDA za skoraj 50 %, v Kanadi za skoraj 75 %, medtem ko je v Evropi to povečanje manjše: v Veliki Britaniji za 10 %, v Franciji pa za 13 %). Splošna ekonomska ekspanzija industrijsko razvitih dežel se je po drugi svetovni vojni kazala tudi v kontinuiranem in često pomembnem povečanju nivoja zaposlenih.

Nezaposlenost.

Tudi tukaj ni na razpolago kompletnih podatkov po obdobjih in deželah. Do leta 1920 praktično ni bilo na razpolago splošnih števil, ki bi se nanašale na nezaposlenost. Računa se, da je v trenutku velike ekonomske krize 1932—1943 znašalo število zaposlenih v 17 deželah, za katere so na razpolago statistični podatki, več kot 25 milij. delavcev, od česar samo v ZDA 13 milij., v Italiji več kot 1 milij. itd. To število se je zelo počasi zmanjševalo, tako da je skupno število registriranih nezaposlenih v teh 17 deželah še leta 1937 znašalo 13 milij.

Okoli leta 1948 je nezaposlenost v industrijsko razvitih deželah padla na nivo iz leta 1929. Leta 1965 je v mnogih deželah dosegla najnižjo stopnjo, ki je bila kdajkoli evidentirana.

Delovni čas

Do prve svetovne vojne so morali delavci delati dolge delovne dneve: po podatkih iz Fran-

cije, Italije in Holandije celo 10 in več ur, medtem ko so na Novi Zelandiji že od leta 1908 dalje delali samo 48 ur na teden.

Sestredni delovni teden z 8-urnim delavnikom je bil na splošno sprejet kot ugoden, sprejeli so ga tudi na prvi mednarodni konferenci dela leta 1919 v Washingtonu ter je bil tako vnešen v mednarodno konvencijo dela.

Od tedaj se z najrazličnejšimi variacijami povprečno trajanje delovnega časa neprestano zmanjšuje, čeprav obstajajo velike razlike med razvitimi in nerazvitimi državami. Še naprej pa ostaja trajanje dela v kmetijstvu, čeprav se težko meriti, v glavnem dolgo.

Cene na drobno

Prva svetovna vojna je v večini dežel, zlasti evropskih, izzvala zelo močno inflacijo, ki je ponekod dosegla naravnost gigantski obseg. V primerjavi s cenami iz leta 1914, so bile cene v letih 1923—1924 večje v Avstriji za 10.000-krat, na Poljskem 3 milijonkrat, v Nemčiji pa kar milijardokrat.

Že leta 1929 so bile cene na drobno (maloprodajne) v večini industrijsko razvitih deželah relativno stabilizirane, seveda na občutno višjem nivoju od cen iz leta 1914. Velika ekonomska kriza leta 1929 se je pokazala tudi v padcu cen (od 15 do 20 %). Končno se od leta 1948 kaže tendenca umirjenega povečanja, razen v nekaterih deželah (Argentina, Bolivija, Čile, Indonezija, Urugvaj), ki so doživle večjo inflacijo.

Osební dohodki

Od leta 1914 do 1924 so se nominalne plače kljub prvi svetovni vojni povečale v vseh deželah, pogosto več kot cene na drobno.

V obdobju 1924—1929 so se nominalni dohodki povečali v skoraj vseh deželah, za katere so na razpolago podatki. Velika ekonomska kriza pa je povzročila njihovo zmanjšanje v Nemčiji za 20 %, v ZDA za 30 %. Vendar pa je bil ta padec nadomeščen s sočasnim padcem maloprodajnih cen. V mnogih deželah so posledice krize trajale vse do začetka druge svetovne vojne.

Gornja navajanja lahko sklenemo z ugotovitvijo, da je socialni napredek delavcev v razvitih deželah, zlasti v Evropi in Severni Ameriki, v zadnjih 60 letih očiten, posebno če imamo pred očmi izboljšanje socialnega zavarovanja in delovnih pogojev.

Kljub skromnim podatkom o deželah v razvoju v Afriki, Latinski Ameriki in Aziji, je jasno, da je izboljšanje življenjskih pogojev delavcev v teh deželah, v primerjavi z razvitimi deželah, še vedno slabo. V mnogih primerih se ugotavlja celo, da se je v zadnjih 20 letih povečala nezaposlenost in da je prišlo do močnih inflacij ter padca realnih zaslužkov.

Poletna moda

Letošnja poletna moda se bistveno ne razlikuje od lanske. Predvsem so važne barve in modni dodatki. Če ste namenjeni kupiti obleko ali pa blago, izbirajte med barvami, ki so letos vodilne: odtenki modre, bela, rdeča, jajčno rumena, roza itd. Z malenkostjo lahko videz obleke popolnoma spremenimo.

1. Na prvi skici vidite obleko preprostega kroja, s kratkimi nabranimi rokavi, v pasu prerezano; za osvežitev pa ima bel ovratnik.
2. Moda ima to dobro lastnost, da nam vsako leto podari tudi nekaj modnih dodatkov, ki si jih lahko privoščimo za malo denarja. Sedaj so v milosti dolgi šali in rute, ki so zavezane v pasu, vihrajo preko rame ali pa padajo iz turbana. K navadni beli obleki se lepo prilaga pisan šal — in obleka bo učinkovito, modno delovala.
3. Preprosti modeli in udobno pletivo, to je vodilo sodobne mode. Pletene hlače in dolg jopič sta povsod dobrodošla, še posebno na počitnicah. Okrog vratu si lahko nadenemo vseh vrst koral in verig.

Katja Birsá

vsega po malem za vse

Medeni tedni

Definicija: kratke počitnice, preden začneš služiti novemu gospodarju.

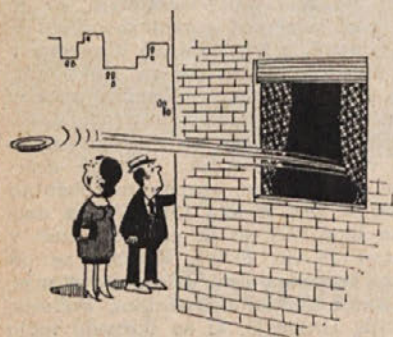
Nasvet

Nek moški, skoraj popolnoma plešast, je vprašal lekarnarja:

— Po vašem, kaj bi moral narediti, da bi si ohranil te svoje zadnje lase?

Lekarnar ga pazljivo pogleda in potem odgovori:

— Zakaj si ne kupite medaljona?

»Kar zvonl. Zdi se mi, da so doma!«

Domiselnost

Mama krega desetletnega sina: »Ali te ni sram, da pri svoji starosti kupuje slike filmskih zvezd v bikinih?«

»Saj mene ne zanimajo! Rabim jih zato, da jih bom dal v spričevalo, ko ga bom dal podpisati očetu.«

Nagrade za reševalce križanke

Rešitve nagradne križanke iz zadnje številke Tekstilca nam je poslalo 31 reševalcev. Med temi so bili izžrebani:

za 1. nagrado 25 N din:

Katarina Slokar, obračunovalka osebnih dohodkov

za 2. nagrado 15 N din:

Albin Bratina, mojster v pripravljalnici

za 3. nagrado 10 N din

Mara Turk, tkalka

Izžrebani reševalci naj dvignejo nagrade v blagajni podjetja.

Pravilna rešitev križanke:

Vodoravno: 1. dueti, 6. ekran, 11. osnova, 13. statve, 14. pta, 15. osaka, 17. van, 18. ia, 19. O, 20. ali, 21. N

Mala križanka

Vodoravno: 1. zahodni kontinent, 8. izumitelj, 9. žensko ime, 10. ločilni veznik, 11. kratica za cirka, 12. plast, 13. prvi samoglasnik, 14. mejna reka med Bosno in Srbijo, 15. izdelek predilnice, 16. tnalno, neroden panj (neroda), 17. predlog, 18. listna žaba, 19. kratica za akademski naslov, 20. ljubkovalno ime prve žene, 21. časovna enota, 22. desetletje, 24. država v ZDA kjer tudi gojijo bombaževce.

Navpično: 1. žensko ime, 2. način oblačenja, 3. žensko ime, 4. egipčansko božanstvo, 5. sosednja država, 6. časopisni stolpec, 7. napev, 12. dan v tednu, 14. ljubkovalno žensko ime, 15. nepotrebna in nekoristna rastlina med žitom, 16. šolska pisalna potrebščina, 17. tatvi-

22. la, 23. svaki, 26. David, 28. Avala, 30. ropot, 31. Aron, 32. omot, 33. griva, 34. petek, 36. Drina, 37. K, 38. nekoč, 40. re, 41. oil, 43. ba, 44. Abo, 46. ister, 48. čiv, 49. večina, 51. penale, 53. anion, 54. Piran.

Navpično: 16. ala, 19. okarina, 21. napotek, 37. kit.

na, 19. reka v Albaniji (Beli in Črni...), 21. reka v severozahodni Bosni, ki razmejuje del Bosne in Hrvaške, 23. drugi samoglasnik in prvi soglasnik.

(Sestavil Peter Dacar)

1	2	3	4	5	6	7
8						
9				10		
11			12			
13		14				
	15					
16						17
18				19		
20			21			
22			23			
24						

Imeli smo jih...

6

KULTURNOZGODOVINSKI DROBCI IZ AJDOVSKE OBČINE

DR. JANKO BRATINA

Pred doslej največjim pripovednikom Trnovskega gozda in planote, pisateljem in pesnikom Nartejem Velikonjo, nam je otiški svet že dal pripovednika manjšega formata, ki bi se bil, če bi mu usoda dala na razpolago daljše življenje, morda utegnil tudi razviti v pravega prozaista. Dr. Janko Bratina pa ni le pripovednik, marveč tudi tip pravega goriškega znanstvenika, ki se je že s svojimi prvimi deli — študijami — spustil takoj na domače polje in nakazal, kaj bi utegnil obdelati, če bi mu življenska sreča bila bolj mila.

Dr. Janko Bratina — Toniški, kakor se je po domače pri hiši reklo — se je rodil na Otlici 25. avgusta 1882 v številni revni družini. Po osnovni šoli v domačem kraju je obiskoval nemško gimnazijo v Gorici, kasneje univerzo v Gradcu, kjer je dosegel doktorat iz slavistike in komparativne filologije. Promoviral je 30. novembra 1908. Že takoj januarja naslednjega leta (4. I. 1909) je bil dodeljen kot bibliotekarski praktikant goriški licejski knjižnici (danes Istituto bibliografico Isontino). Službeno prisego je položil 7. aprila 1910. Poleg dela v knjižnici je istočasno poučeval tudi slovenščino na goriški gimnaziji in na moškem učiteljskišču. V goriški knjižnici je služboval do 16. novembra 1916, ko je bil postavljen za vojnega bibliotekarja XI. avstroogrske armadi, kjer je ostal do 3. aprila 1918. Medtem je bil nekaj nad pol leta tudi praporščak v rezervi. Takoj nato najprej kot asistent v licejski knjižnici v Ljubljani, kasneje pa bibliotekar. Vendar le za kratko dobo do svoje prerane smrti, ki je kot posledica carcinoma pylori — za kar se je zdravil v Deželni bolnišnici na Glavici — do 14. decembra 1919 — nastopila 4. januarja 1920. Poročil se je bil 20. julija 1912 z Viktorijo, roj. Cigoj, in z njo imel dva otroke: hčerko Branko (roj. 1914) in sina Vojmirja (roj. 1916). Ob smrti sta bila otroka in žena v Sturijah pri Ajdovščini, kar je razvidno iz osmrtnice, kjer stoji med drugim pisano, da bo pogreb rajnika »v sredo 7. t. m. ob 3. pop. iz deželne bolnišnice na pokopališču pri Sv. Križu«, in iz spominskega članka, ki ga je prinesel ljubljanski dnevnik »Slovenec«, iz katerega zvedo, da je »umrl daleč od svojcev, odrezen od ljubega mu juga. Njegova soproga, ki se je nahajala v Ajdovščini, ni mogla prihiteti k njegovi smrtni postelji, ker ji Italijani niso

dali dovoljenja.« Namesto venca na grob so dali njegovi kolegi in Državni licejski knjižnici »Dijaški kuhinji« v Murski Soboti 100 kron.

Kot človek je bil dr. Janko Bratina veder človek, poln zdravega humorja in pristnih kmečkih dovtipov. Njegova krošnja narodnega blaga je bila vedno bolna. Dijaki so ga imeli radi, še posebej zato, ker pri podajanju učne snovi ni bil strog profesor, marveč je znal svoje ure poživiti z branjem klasikov, posebno Jurčiča, in s takimi sprehodi v literaturo, ki so tudi njega študijsko zanimali.

Literarno udejstvovanje Janka Bratine je, lahko bi rekli, šlo v dve ali celo tri smeri. Najprej se je kot dijak in kasneje kot vseučilišnik poizkusil s prozo. Pisal je v časnike Mir, Edinost, Primorski list, Glas naroda, Slovenski Narod in revije, Čas, Ljubljanski zvon, Slovenska gospodinja in Forum Julii ter še v katerega.

Prva skupina njegovih spisov so krajše črtice, zgodbe ali novele, ki zajemajo snov iz domačega sveta in iz študentovskega življenja. Tako npr. Iz devete dežele, Občinski vodnjak, Moralist, Na ples!, Francka, Gospod Hilarij, Naš pismonoša, Kozorepova povest, Mici, Po prvem izpitu, Preveč ljubezni, Zadnji dnevi filozofa Padeža. Kot edini daljši in tudi edini knjižno samostojni tekst pa je domača povest »V znamenju miru«, ki jo je izdal v Gorici 1905. Je to povest o »dobrem ljudstvu, z zlatim srcem pod trdo skorjo«, kakor označuje pisatelj svoje junake — Gorjane. Povest je pravzaprav zgodba srenje, vaškega kolektiva, ki se upira tlaki in krivičnim davščinam, ki hoče najprej »z lepa, v miru, in če ne, tudi z grda« rešiti se krivične tuje gosposke, ki jo odira in tlačí. Pisatelj nazor je v osnovi krščansko pacifičen, vendar ne skriva svojih simpatij za oborožen upor, za katerega domačini nekako prepričajo celo domačega župnika, ki je vseskozi na njihovi strani. Povest je časovno in krajevno do ločena; godi se okoli leta 1750 na Otlici. Da bi avtor opozoril, da mu je šlo za zgodovinsko povest, vpleta vanjo pripovedi devetdesetletne babice, ki mu je opisovala dogodke posredovala

iz lastnih življenskih izkušenj. Čeprav je treba priznati, da način pripovedovanja in zgodba sama nista umetniško uspeli, vendar z vsem bogatstvom gradiva (etnografskega in drugega), ki ga v tekstu prinaša, je povest dovolj zanimiva tudi še za današnjega bralca. Zakaj iz nje lahko izveš, kakšna je bila takrat socialna slika prebivalcev planote — Gorjanov. Kaj so jedli, kako so se oblačili, kaj kadili in odkod (iz mačjega mehurja), in kako zganjali kontrabant, ko še ni bilo sezonskega dela v gozdarstvu. Nekaj je v povesti narečnih dialogov, opisov hudih zim, zametov, volkov, skrivnostnih ubojev s strani svetne gosposke. Izveš pa tudi od kod primki pri hišah, kakor pri Flegarjih, pri Majerjih, Pergarjev brezen itd.

Poleg literarnega dela, ki ga je pritegovalo v mlajših letih, pa je Janko Bratina kasneje posvetil veliko dela in marljivega študija primorskemu literarnozgodovinskemu problemom. Predolgo bi bilo tu navajati, o čem vsem je pisal, kaj ocenjeval (tudi gledališke kritike poleg knjižnih ocen in prikazov). Dovolj bo, če navedem kako njegovo razpravo. Prva med njimi je vse-kakor študija »Janez Svetokriški in jezuit Ségnér« (Cas 1915), v kateri prinaša vzporednice med italijanskim in slovenskim pridigarjem. O tem je nameraval napisati daljšo študijo in življenjepis, saj je imel nabranega veliko gradiva. Podobno je tudi obdelal barnabita J. M. Zbogarja iz Solkana, Franca Ksaverja Galičica in še katerega. Tudi letniki Ljubljanskega Zvona od 1905. leta dalje so prinesli mnoge njegove kritike in recenzije.

In kot zadnje področje njegovega dela, lahko omenim furlansko literaturo, saj je objavil furlanske narodne pesmi in drugo blago v reviji Forum Julii.

Ce pomislimo, da je Janko Bratina umrl komaj 38-leten, a da nam je zapustil že toliko opravljenega dela, si povsem upravičeno lahko mislimo, da bi nam bil, če bi mu bilo dano dlje živeti, dal še mnogo in to kvalitetnih literarnozgodovinskih študij, zakaj tako študij kakor zanimanje in veselje ga je na to polje naravnost idealno vabilo.

Tako pa je ostalo njegovo delo le majhen, vendar zadosten torzo, da tudi njegovo ime lahko uvrstimo med imena kulturno dejavnih mož na Goriškem, ki ne bodo pozabljena.

Marijan Breclj